

Р. СЛОВЦОВ СТИВЪНСЪН

Превод от руски: Крум Йорданов, —

chitanka.info

През есента на 1878 г. на пустия път в планината Санта Лучия, недалеч от град Монтерей, канадски фермери, минаващи оттук, намерили полумъртъв един млад човек. Свестяват го и узнават, че това е Робърт Луис Стивънсън, шотландец, талантлив писател, започващ да се ползва вече с литературна слава. Той отивал на кон в Монтерей, изгубил внезапно съзнание, паднал от коня и две денонощия лежал в безсъзнание, пред прага на смъртта. Ако не била случайната помощ, той несъмнено би загинал и английската литература не би имала нито „Островът на съкровищата“, нито „Странният случай с доктор Джекил и мистър Хайд“, нито „Хазайнът Балантре“, нито други интересни с талант и въображение книги.

Авторът на тези авантюристични и фантастични романи не можел да понася спокойния и равномерен живот в своя роден дом — в семейството на почтен архитект, в скучната шотландска провинция. Като студент в Единбургския университет той демонстративно носел кадифена куртка и огорчавал родителите си със странните влечения към хората от „утайката“ на града. После, вместо да стане адвокат, се занимавал с литературна работа. През лятото заминал във Франция и тук близо до Фонтенбло, в хотела, където живеят бохемите — млади художници и писатели — той се срещнал с жената, която от пръв поглед покорила сърцето му.

Фани Осборн била по-стара от Стивънсън с десет години. Дъщеря на канадски пионер, тя израснала в горите на Индианаполис, омъжила се, но скоро се разделила със своя мъж. Рязка, мъжествена, некрасива, приличаща на циганка, тя умеела обаче буквално да омагьосва хората. Болнав, капризен и разглезен — Стивънсън почувствувал веднага тия прелести. Силната воля, мъжественият характер като че ли се съединявали у Фани с вярата в тайнственото, с увлечението в спиритизма, със суеверието и подозрителността. Те заживели заедно, но за да се оженят, тя трябвало да получи развод. Фани заминала за Канада и там заболяла. Като получил телеграмата ѝ, Стивънсън зарязал всичко и почти без пари се качил на парахода за Ню Йорк. Той съобщил на баща си за своето заминаване с обикновена бележка и обиденият старец се отказал от своя блуден син. След тежкия път през океана и после по планините и степите на „Далечния Запад“, в мръсните и тесни вагони на колонистите, Стивънсън заболял опасно (от детинство той имал слаби гърди) и само неочаквано

изпратената от баща му помощ позволила да се поправи. Той се венчал, представлявайки, както шеговито се изразил, „съединение на кости и кашлица“, но Фани вярвала в неговото скорошно оздравяване, в неговия талант и в тяхното щастие. Сега общия живот започнала да направлява нейната твърда ръка.

Младоженците се върнали в Англия и тук Фани ловко се присъединила към вкусовете и възгледите на старика Стивънсън, чиято парична помощ им е била необходима, а за мъжа си тя станала не само стопанка на къщата и болногледачка, но и съветница и ръководителка в неговото творчество. Фани подтикнала мъжа си от неговата област на малките — всякога, впрочем, интересни, често блестящи, разкази и статии — към романа. Стивънсънови наели малка къща в Брамер и тук в дъжделивите септемврийски дни се родила у Стивънсън идеята за „Островът на съкровищата“. Доведеният син на писателя обичал да рисува и Стивънсън от скука често пъти разхубавявал неговите наброски. Веднъж той нарисувал някакъв остров и го кръстил „Островът на съкровищата“. Тези думи веднага оживили странния живот на рисунката. Стивънсън седнал на масата и почти веднага написал имената на главите на своя бъдещ роман. Вероятно в неговата памет изплували слушаните още в детинство разкази за двамата прадеди, загинали в 1774 г. при Антилските острови, след Одисеята, отдалече напомнящи приключенията на Джим Хокинс.

Романът бил предназначен за деца и напечатан първоначално в едно детско списание. Самият автор преживявал своята фантазия като истинска реалност. В своя кабинет той често разговарял гласно със своите герои и когато привечер новата глава била готова, всички домашни със затаен дъх слушали неговото четене.

Но в душата на Стивънсън ставала постоянна вътрешна борба между артиста, бохема, любителя на веселието и бургундското вино и болника, който трябва да се отказва от радостите на живота. И когато той си припомнил бурните години на младостта и написал романа, героинята на който била неговата първа възлюблена — момиче от един единбургски весел дом — Фани изгорила ръкописа. Тя не ревнувала мъжа си от миналото му. Не, той просто трябва да пише това, което не оскърбява „порядъчните хора“ и дава по-добър приход. Но Стивънсън ѝ прощавал тази тирания. „Тя е всичко за мене — пише той: жена,

баща, сестра, дъщеря и другар и аз не бих я заместил нито с богиня, нито със светица. И това е след четири годишен брачен живот“.

Стивънсън боледувал постоянно и, страдайки от безсъница, понякога злоупотребявал с опиум. Опиянението, като го пренасяло в друг свят, изостряло интереса към проблема, отдавна вълнуващ писателя — проблема за двойствеността на човека, тази борба, която ставала и в собствената му душа.

Една сутрин той се събудил със страшен вик. Желаяйки да се освободи от кошмара, той си скубел косите и най-последно, дошъл на себе си. „Няма нищо — казал той на изплашената си жена, — просто тежък сън“. Фани го разпитвала, но той не искал нищо да каже. „Ти скоро ще узнаеш. Удивителна история! Какъв отличен сюжет за роман!“

На другия ден той започнал да пише „Странният случай с доктор Джекил и мистър Хайд“ — историята на знаменития доктор, който чрез алхимията изменил своята външност и станал отвратителният мистър Хайд.

Под тази маска доктор Джекил се отдава на своите пороци, но става жертва на опасното маскиране и действително се преражда в Хайд. Първата редакция на романа, в която имало доста автобиографични елементи, отишла в огъня по настояването на Фани. Втората, с по-нравствена тенденция, била написана за три дни и имала огромен успех. За половин година били продадени 40,000 екземпляра — отличен тираж за 1886 г.

Книгите на Стивънсън особено се харесвали в Америка и оттук, заедно със славата, дошли и парите. Когато умрял баща му, Стивънсън решил да отиде в Америка. В Ню Йорк го посрещнали триумфално — интервюта, приеми, изгодни предложения на вестници и списания. Стивънсън не харесал „новия свят“, който много се бил изменил от времето на неговото първо печално посещение и с радост се съгласил на предложението на вестник „Ню Йорк Уърлд“ да отпътува за островите в Тихия океан и оттам да праща пътни описания.

Това пътуване, за което Стивънсън отдавна мечтаел, го довело ако не до тайнствения „Остров на съкровищата“, то във всеки случай в съвършено нов и приказен свят. Разкошната яхта „Каско“, с която Стивънсън и неговото семейство извършвали пътешествието, хвърлила най-напред котва на остров Нука-Хива, в Маркизкия архипелаг. В обстановката на истински земен рай живеели или по-право измирили

от алкохол, сифилис, проказа туземците — красива и сега още, а някога силна раса на канибали. Няколко години преди това техният крал Коамуа се разхождал по острова с човешка ръка на рамото. „Така Коамуа постъпва със своите врагове“ — викал той, отхапвайки от време на време парче месо. Сега монархът, свален от трона от французите, живеел наред до къщата на стражата — висшето началство на острова. Кралица Вакагу, която станала християнка, някога считали за най-голямото чудо в Полинезия. Тя била татуирана буквално от главата до петите. За нея ставали войни между вождовете на племената и завоюването на тази рядка плячка завършвало с дивашки танци и канибалски пиршества, на които най-вкусното ядене били „дългите свини“ — европейците. Сега Вокагу, глуха бабичка, живеела като скромна християнка, съвършено забравила своето минало.

По пътя за о. Таити яхтата едва не потънала и умореният от пътуването Стивънсън заболял, та слезли на остров Паутира. На другия ден след неговото пристигане на прага на неговата стая се явила, като във вълшебна приказка, туземната принцеса Мое. Познавал я посетилият по-рано острова Пиер Лоти, който с възхищение описал нейната „хармонична и мистична красота, полузакрити очи, като че ли гледащи от друг свят“. Тя помагала на болния, правела му пирожки от плодове, палмови салати и пр.

Като оздравял, Стивънсън се заселил у вожда на вярното племе на принцесата и този гигант Тиритера, макар и християнин по име, устройвал в чест на Стивънсън игри и празненства, през време на които падала от туземците християнската маска и в дивашките танци се пробуждала и пяла старата душа на канибалите. Тук Фани започнала особена мисионерска проповед и веднъж през време на служба на борда на яхтата, преди самото отпътуване, един от туземците започнал да моли небето да даде знак от по-рано, ако пътешествениците ги заплашва нещастие. Капитанът, неверующ човек, се усмихнал и силно ударил по мачтата с ръка. Той ударил на съвършено изгнила част и мачтата паднала. Небето действително заговорило! Мисис Стивънсън благодарила на Бога за неговата милост, а капитанът бил принуден да откара яхтата на поправка в най-близкия док.

После последвало дълго спиране на о. Бутаритари, в Микронезия. Стивънсън, пръв от европейците получил разрешение да се засели тук. Крал Тембинок, най-свирепият от микронезийските тирани обявил „Табу“ построения за Стивънсън дом и неговите обитатели и те живели в пълна безопасност.

„Земният рай“ на Тихия океан така пленил Стивънсънови, че те решили да останат тук завинаги, което било и подходящо за разклатеното здраве на писателя. Те си построили голяма къща в град Валима на остров Самоа. За направа на къщата бил положен доста труд, но когато всичко било свършено, най-вече благодарение енергията на Фани, те заживели край девствения лес, в „дома на петте реки“, както го наричали туземците, като в богат английски чифлик. Туземците обичали и почитали „разказвача на хубави истории“. Той доста страдал от изгубването на връзките си със стария свят и в своите творби постоянно се връщал към теми от шотландската история. Но откъснат от Европа, този идеалист и фантазьор чувствувал в себе си някаква европейска мисия в този така отдалечен от цивилизацията край.

Остров Самоа се намирал тогава под протектората на Германия. Немците свалили стария крал Матаафа и турили своето протеже Лаулен, чийто съветник и фактически управител на острова бил типичният немски юнкер барон фон Пилсак. Когато туземците започнали да роптаят и крал Матаафа застанал начело на недоволните, разпространил се слух, че баронът сложил под затвора динамит, за да унищожи арестуваните при първия опит за бунт. Това било истина. Стивънсън протестирал, писал в „Форин Офис“, в „Таймс“ и успял да отстрани барона. Но и английското правителство не гледало добре на писателя, подозирайки го във подбуждане на туземците. Когато вълненията избухнали и англичаните изпратили на острова военна флота, това извънредно учудило Стивънсън. Крал Матаафа бил арестуван и писателят се заел с неговото освобождение.

Непоправим фантазьор, в Шотландия Стивънсън мечтал за „Островът на съкровищата“. На Самоа той мислел непрестанно за миналото, за своята родина, за Париж, за щастливите дни на скитничеството. „Изстискан лимон“ — наричал той себе си и питал с тъга: „Какво ще остане след мене? Няколко приказки за деца и това разорително имение!“

В чифлика, сред тропически пейзаж, окръжен от черни слуги, той живял като патриарх, изпълнявайки отчасти ролята, която налагала жена му. Туземците считали Фани за магьосница и говорели, че ѝ помагат дяволите. Тя събирала диваците на общи молитви, четяла им библията и молитви, съчинени от нея. Стивънсън седял при нея в своето кресло, уморен, болен, с библията в ръце. Впрочем, макар и библията да му давала утешение, той не пренебрегвал и старите изпитани средства за борба със скуката. Той и сега обичал хубавото бургундско вино.

Стивънсън умрял внезапно от апоплектичен удар през 1894 година, още не много стар човек. Погребали го на една висока скала, до която туземците направили широк път през девствените гори, за да го погребат. На мраморния саркофаг били написани стихове от неговия другар, поета Хайерс:

*„Под широкото небе, пълно със звезди,
изкопайте моя гроб и ме оставете да спя“.*

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.